

Kerk en begraafplaats te Onderwierum

Predikant Antonius Oortman

Predikant Antonius Oortman begint zijn ambtsdienst te Onderwierum in 1677. In het lidmaten boek schrijft hij: *Dese navolgende personen zijn tot het H. Avontmaal angenommen van Antonius Oortman Eccl in Onderwierum*. De eerste die dan wordt genoemd is Cornellisje Simens, huisvrouw van Jan Steffens. Zij komt met attestatie van de gemeente te Middelstum. Korte tijd later, op 15 juni van dat jaar, wordt ook Jan Steffens zelf, *na ondersouckinge en onderwysinghe angenommen*.

En op dezelfde dag schrijft Oortman ook: *Den 15 junij Gesijna Pijrsema huisvrouw van mij Antonius Oortman pastor loci tot lidmaat van onse gemeijnte angenommen comende met attestatie van Groningen*. Twee maanden eerder, op 25 april 1677, was hij met haar in het huwelijk getreden. Het heeft niet lang mogen duren. Want in hetzelfde handschrift staat naast deze uitvoerige en ongetwijfeld met vreugde gedane inschrijving de sobere melding: *Obijt den 14 Nov 1677*. Vijf maanden nadat ze met attestatie vanuit Groningen was binnengekomen is Gesina overleden. Is ze zeven maanden na de huwelijksdag in een kraambed gestorven?

Op 26 december 1679 wordt Willemijna Jans, de tweede vrouw van Antonius Oortman, lid van de gemeente. Ze zijn dan al meer dan een jaar getrouwd, namelijk sinds 30 augustus 1678. Ook Willemijna overlijdt korte tijd later: *Obijt den 23 Julij 1681*. Wel heeft ze nog meegemaakt dat Jan Cornellis Steendam, belijdenis deed en na ondersouckinge en onderwijsinghe lid van de gemeente mocht worden. Dat was op 10 december 1680. In hetzelfde jaar waarin zijn tweede vrouw Willemijna overleed hertrouwt Antonius Oortman voor de derde maal. Op 23 december 1681 wordt Engeltjen Goosens als zijn huisvrouw lid van de gemeente. Ze zijn 11 september gehuwd, zij was eerder gehuwd met Jacob Berents.

Schoolmeester Garbrant Berents

In het lidmatenboek van Onderwierum wordt Garbrant Berents genoemd als schoolmeester te Onderwierum. Dat staat vermeld bij 20 juni 1680, wanneer genoteerd wordt dat Martje Simens, zijn huisvrouw, met attestatie uit Bedum, lid van de gemeente wordt. Op 9 mei 1680 was hij te Onderwierum met haar in het huwelijk getreden. Eerder werd al vermeld dat Garbrandt op 7 september 1677 toegelaten werd als lid na ondersouckinge en ondersouckinge. Op 17 juni 1692 overlijdt de schoolmeester. Deze datum staat ook vermeld bij zijn vrouw, onduidelijk is of zij

dan ook overleden is. Mogelijk is Martje Simens hertrouwd, want op 10 oktober 1697 huwt te Warffum een Jan Harrijs, van Maarum met Martjen Simens van Bedum. In dezelfde tijd is Harmen Berents schoolmeester, en wel te Bierum. Deze Harm was op 12 februari 1682 gehuwd met Swaantje Davids, te Onderwierum. Hij wordt dan al schoolmeester van Bierum genoemd. In 1710 is hij gehuwd met Jantijn Roelfs, woont te Bierum en is nog steeds schoolmeester. Is Harmen een broer van Garbrandt?

De predikantenfamilie Antonides en de pastorie

De kerk te Onderwierum heeft altijd een nauw contact gehad met de gemeente te Westerdijkshorn. Bij de beroeping van de predikant Antonius Antonides (4/5 november 1694 te Westerwijtwerd – 3 januari 1727 te den Andel) op 7 juli 1716 wordt gezegd dat hij zou worden aangesteld voor *de gemeijnten van Onderwijrum en Westerdijxhorne als met malkanderen gecombineert zijnde*. Na de gebruikelijke drie afkondigingen wordt Antonius Antonides in de Kerke tot Onderwijrum *zolemneelijk op den 6 7ber [september] dezès zèlven Jaars bevestigt*. Deze aantekening wordt waarschijnlijk door Antonides zelf verder aangevuld met de volgende bede: *Den Heere onse Godt, die mij geroepen heeft tot dese gewigtige bedieninge, make mij bequaam om te sijn een regt dienaar J.C. Hij segene mildelijk mijnen arbeijdt, hij geve terwijl ik plante ende nat make, den wasdom tot een heerlijkheijt van sijn allerheijligste name, tot uitbreijdinge van 't koninkrijke sijnes Soons en tot stigtinge opbouwinge en behoudinge van mij selven, en soo veele mij hooren, 't sij soo. AMEN.*

Wanneer twaalf jaar later Antonius Antonides¹ naar de gemeente te den Andel is vertrokken, wordt zijn halfboer Meinardus Antonides² beroepen. Het is een echte predikanten familie. De vader van Antonius en Meinardus is Theodorus Antonides³, geboren in 1647 te Farmsum en van 1689 tot zijn overlijden in 1715 predikant te Westerwijtwerd. Later zullen ook twee zoons

¹ Geboren op 4 (zo volgens doopboek) of op 5 (zo volgens kinderboek) november 1694 te Westerwijtwerd en overleden te Den Andel op 3 januari 1729. Hij is een zoon van Giselina Cranssen. Hij was predikant te Onderwierum van 13 september 1716, te Den Andel van 15 augustus 1728 (Reductie dl 1, pag 14/15)

² Geboren te Westerwijtwerd op 2 december 1705, gedoopt 10 december en overleden aldaar op 27 augustus 1776. Hij is een zoon van Elisabeth Magdalena de Walrich. Op 5 februari 1736 huwde hij Cataharina Busz (geboren te Uitwierde op 22 januari 1701, overleden op 13 augustus 1768), dochter van ds Gerhardus en Anna van Giffen. Na een beroep op 12 juli 1728 werd hij predikant te Onderwierum van 17 oktober 1728 tot en met zijn emeritaat op 8 oktober 1775. Vanaf 1752 was hij tevens predikant te Westerdijkshorn (Reductie dl 1, pag 15)

³ Geboren te Farmsum in 1647 en overleden te Westerwijtwerd op 2 januari 1715. Op 22 februari 1690 huwde hij Aletta Snip (gedoopt te Groningen op 4 maart 1656, overleden in 1691), dochter van Hindrik en Berentje Crijns. Op 7 mei 1692 hertrouwde hij met Geesjen Cranssen (gedoopt op 25 juli 1666 te Groningen), dochter van Berent Crans en Aelken Selhuisen. Op 25 januari 1705 huwt hij voor de derde maal, met Elisabeth Magdalena de Walrich, weduwe van dr. N.N.Mettingh (Reductie dl 1, pag 15)

van Meinardus Antonides, Gerhardus Busz⁴ en Theodorus Henricus⁵, predikant worden, net als vader en hun beide grootvaders. Want ook de vader van Catharina Busz was predikant.

Uit GA 1, 858:

Verweerschrift van T. Antonides, predikant te Westerwijtwerd en Menkeweer, op de aanmerkingen hem door de Provinciale Synode toegezonden over de door hem uitgegeven werken: 1?. Schriftmatige verklaringe over den sendbrief van den apostel Jacobus en 2?. Bedenkinge over't boeck Jobs

Meinardus Antonides deed in zijn tijd als student in de theologie belijdenis te Onderwierum op 12 september 1723. De bevestiging tot predikant op 17 oktober van het jaar 1728 is net als bij zijn halfbroer in het kerkgebouw te Onderwierum, wat samen met Westerdijkshorn een combinatie vormt. Ook Meinardus voegt een bede toe: *Mijne bekwaamheid tot het werk der bediening zij van Godt die mij daar toe heeft geroepen om Christi willen. AMEN.* Meinardus is dan nog ongehuwd, pas acht jaar later trouwt hij met de *eer-en deugtrijke Juffer Catharina Buss, van Uitwierda*. In mei 1751 krijgt Meinardus Antonides te maken met een netelige kwestie in Zandeweer, waar Meinardus als gecommiteerde van de classis Middelstum bij betrokken is. Trijntje Jacobs, de vrouw van Wiebe Dreeuwes, was voor haar huwelijk al zwanger en heeft een kind gebaard. De familie Dreeuwes stond in de gemeente te Zandeweer al niet best bekend vanwege de aanhoudende problemen met Geertjen, de zus van Wiebe. Wat Wiebe Dreeuwes en Trijntje Jacobs betreft, zij verzoekt met haar man om de doop van *haar kindt uit een seer sondige ontijdige bijslapinge verwekt*. Nadat eerst de vader en later vader en moeder *een needrige schultbelijdenisse van deese haare grouwelijke sonden van ontugt en gegeevene ergernisse* hebben gedaan voor de kerkenraad, en beiden *over haer sonde van ontugtigheid voor de kerkenraad vermaent en bestraft* zijn, kan de doop worden bediend. Zie het tekstvak hierna voor de originele tekst.

⁴ Geboren te Onderwierum op 11 maart 1737 en overleden te Westerwijtwerd op 19 december 1809. Op 7 augustus 1773 huwde hij met Amelia Frederica Holscher (geboren te Groningen op 18 oktober 1735, overleden te Middelstum op 23 april 1811), dochter van Pieter Fredrik (uit Minden) en Amalia Frederica Florentina Sophia Strauben (uit Braake in Lippe). Hij was predikant te Westerwijtwerd van 27 juli 1766 tot zijn overlijden (Reductie dl 1, pag 15)

⁵ Geboren op 15 september 1742 te Onderwierum en overleden op 21 september 1810 te Losdorp. Op 10 juni 1781 huwde Anna Alletha Toll (geboren te Emden op 29 juni 1761, overleden te Bourtange op 20 april 1786), dochter van ds Engelbertus en Catharina Schortinghuis. Hij was predikant te Groswolde, Esklum, Bourtange en van 27 november 1796 tot zijn overlijden te Losdorp (Reductie dl 1, pag 15)

23 dec 1742 Geertjen Dreeuwes is ontsegt daar ... ergernis is haar huis voorgevallen en Jacobs Geeske heeft haar om questie met Peter Geerts onthouden.

19 jun 1743 een ergelijke questie tusschen Dreeuwes Geertjen en Dieters Trijnje [fol 35] is voorgevallen en geoordeelt dat vorens schultbekentenis moet zijn en verbetering eer toegelaten worden. Arents Trijnje haar met tranen beklagt hebben op praemature beslapinge en daar door gegeven ergernis is geoordeelt dat nu weer sal toegelaten worden.

15 sep 1747 een questie gereezen tusschen Dreeuwes Geertjen en Raschooms? Margrete is endlik ingeschikt.

2 mei 1751 Handlinge raakende Wiebe Drewes, wel eenige tijd in onwettige vleeslijke gemeenschap geleefd heeft, tot ergernis van de gemeente, en onlangs eerst getrouwd zijnde nu voor zijn kind den doop verzogt, maar besloten het ergerlijke van de gemeente weg te nemen, door kennisse, belijdenis en boetveerdigheid over zijn zonden waartoe wij hem des Heren Geest toewensen, om dus langs die weg tot den doop toegelaten te worden. J. Gronouw, past. te Zuidwolde. Ook ondertekend door: Jan Luies, olderling en Jurjen Harms, ouderling.

9 mei 1751 Belangende de sake van Wijbe Dreeuwes en sijn huisvrouw Trijntje Jacobs, en haar versoeck dat haar kindt uit een seer sondige ontijdige bijslapinge verwekt, mogt worden gedoopt (waarvan te sien is in de vorige acten van den 2 Majj 1751) dient dit tot ophelderinge, dat de welmeijninge van de E. Predikant van Zuidwolde Dnus Gronouw en van de geheele kerkenraadt eigentlijk geweest is, dat beijde ouders van dit kindt, ten minste voor de E predikant als dan hier tegenwoordig en voor de E. kerkenraadt sullen hebben te doen een needrige schultbelijdenisse van deese haare grouwelijke sonden van ontugt en gegeevene ergernisse. En nu welke handelingen wij gesamentlijk in deese vergaderinge in sooverre berusten, dat de E. predikant, die hier predikte, benefens de E. kerkenraadt voor 't overige zijn te rade geworden, dat de vader van dit kindt terwijl de moeder nog niet in staat was om te compareeren, ook nu op heeden van ons broederlijk vermaant en bestraft, in consistoris schultbekentnisse zouw doen, gelijk deselve ook gedaan heeft. Ende wijders dat de doop des kindts [fol 39] niet geweijgert maar uitgesteld is geworden tot aen heden over agt dagen, wanneer de moeder verhopende uit de kraam te gaan. Immers in het apart voor de predikant en de leeden van de kerkenraadt, tegelijk met de vader mogt schultbelijdenisse doen. En zijn deese handelingen daartoe ingerigt om haarlieden dus tot verneederinge en boetveerdigheidt te vermanen en op te leijden, en om de gegeevene ergernisse (in sooverre mogelijk) re repareeren en weg te neemen. M. Antonides, pred. tot Onderwierum, als gecommiteerde van de E. Classis van Middelstum. Ook ondertekend door: Jan Luies, olderling; Jurjen Harms, ouderling; Peter Frerix, diaken, H. Wibbens, dijaken.

[fol 39v]

16 mei 1751 Des saekes in de vorige acten gemelt daeran is door beleijdenisse beider ouderen voldaan, en sijn over haer sonde van ontugtigheid voor de kerkenraad vermaent en bestraft. P. Somberg, pastor tot Stitswert. Ook ondertekend door: Jan Luies, olderling; Jurjen Harms, ouderling.

[Uit DTB Zandeweer, website Menne Glas](#)

Vader Theodorus Antonides schreef verschillende boeken⁶, waaronder het postuum door zijn zoon in 1732 uitgegeven *Olympia, dat is Olymp-speelen der Grieken, nagebootst van den*

⁶ * *Schrift-matige verklaringe over den Eersten Algemeinen Send-brief van den H: apostel Simeon Petrus.* Gerardus Hoogslag, Leeuwarden, 1694

* *Verklaring over de wonderwerken Jesu Christi.* Gerardus Hoogslag, tweede druk 1697

* *Schrift-matige verklaringe over den Tweeden algemeinen send-brief van den H: apostel Simeon Petrus.* Gerardus Hoogslag, 1697

* *Treur-rym klaagelijk uitgeboesemt over den ... dood van Henrik Casimir, Vorst tot Nassau.* Karst Tjalligs, en Gerardus Hoogslag, Leeuwarden, 1697

* *Schrift-matige verklaringe over den algemeenen send-brief van den Apostel Jacobus.* Gerardus Hoogslag, 1699

* *Bedenkingen voorgesteld ter nader verklaaringe van 't boek Jobs.* Gerardus Hoogslag, 1700

* *Olympia, dat is Olymp-speelen der Grieken, nagebootst van den Romeinen.* (samen met Meinart Antonides) Wed. J. Cost, Groningen 1732

Romeinen. Jaren later schreef Meinardus zelf nog een boek over het lijden en sterven van Jezus en de betekenis hiervan⁷.

Lijst van predikanten te Onderwierum en Westerdijkshorn

Onderstaande lijst van predikanten is afkomstig uit een gedenkboek van Stad en Lande⁸ uit 1792. Het collatierecht voor Onderwierum lag bij het geslacht Lewe uit Middelstum. De beiden gemeenten waren nauw met elkaar verbonden. Vanaf 1620 tot 1649 vormden ze een combinatie, waarna Westerdijkshorn zelfstandig verder ging. Lang zou dit niet duren, want *sedert 1686 heeft deze vereniging wederom plaats gehad*. Aldus de inleiding op de lijst van *Leeraars*, die te Onderwierum den Euangeliedienst waargenomen hebben.

Predikanten te Onderwierum 1595 - 1783

• Johannes Bartholomeus	1595
• Lambertus Woelesius	1620, vertrokken naar Cantes in 1648
• Assuerus Faber ⁹	1649, overleden in 1656
• Eppo Arents	1657, overleden in 1664
• Francois Boudron ¹⁰	1667, vertrokken naar Stitswerd in 1676
• Antonius Oortman ¹¹	1677, overleden in 1714
• Antonius Antonides	1716, vertrokken naar den Andel in 1728
• Meinardus Antonides	1728, emeritaat in 1775
• Henricus Goossen	1783

⁷ *Schriftmatige verklaringe Over het Borgtogtig en Saligmakend Lyden, Kruisdoodt, en Begraaffnisse Van den Heere Jesus Christus*. Jurjen Spandaw, Groningen, 1753 //Zie twee teksten hieruit aan het slot van dit document. Later opnieuw uitgegeven onder de titel: Schriftmatige verklarin over het borgtogtelijk en zaligmakend lijden, den kruisdood en de begrafenis van den Heere Jesus Christus. Voorgesteld in vijf en dertig leerredenen, doormengd met leerzame en praktikale aanmerkingen, en elke verhandeling besloten met eene ontdekkende en opwekkende toepassing, benevens beknopt vertoog van den staat van Christus verhooging uit Psalm 118: 22, 23. 'S-GRAVENHAGE, J. van Golverdinge, 1863. (24) 631 (1) blz. Geb. in org. halfleren band. 4o. SGT A154.

⁸ [Heino Hermannus Brucherus Joh. Christ. zoon \(1792\), Gedenkboek van Stad en Lande; in zig behelzende ene naamlijst van de predikanten dezer provincie, sedert 1594 tot 1792 : ... Nevens een bericht aangaande het christendom alhier ... Als mede ene historie van de hervormde kerk en scholen in dit gewest ...](#) Groningen : bij Nicolaas Veenkamp [en](#) Zoon. Boek geraadpleegd bij Tresoor.

⁹ Hij was predikant te Oostwold en Onderwierum. Hij was gehuwd met Jantien Haijes op 2 juni 1630 te Wagenborgen. Zijn vrouw overleed voor 1642. Hij overleed op 25 oktober 1656 te Onderwierum. Op 13 april 1649 verzetten Asserus Faber, pastoor in Onderwierum, en Hille (ehel.) verzetten aan Comelis Engelberts en Tijadduwe (ehel.) 2 1/2 deimt land in Scheemderhamrik, gelegen in de heerd zoa1s tegen- woordig door pachter bezeten en bewoond. Tijd: 9 jaar Prijs: 300 daler. waarover een rente van 7% wordt betaa1d. [Scheemda](#).

¹⁰ Zijn naam wordt ook wel geschreven als: Franciscus Budron. Hij is degene die voor het eerst in Onderwierum schrijft in de 'Acta Consistorij den 21 Julij 1667'. Na zijn vertrek naar Stitswerd staat in de acta aldaar te lezen: Assumpti ad coenam sequentes, agente hic Ministro Fr. Boudron. En verderop in dezelfde acta: 'Anno 1676 den 10. decembris ben ick Fr. Boudron alhijr te Stitswert bevesticht volgens orders en last des E. Classis van Middelstum, door de Eerw. broederen Dnos. Esaiam Hillenium, Joachimum Kuen en Petrum Brungersma respective preedicanten te Usquert, Cantens en Menckeweer.' Hij schreef ooit een opvallende attestatie, zoals te lezen valt bij Westerdijkshorn: '13-6-1680 Loflijck getuigenis vertoont van Dno: Fr: Boudron in Stitswert d E: Engelbert Berniers, en sijn huisvrouw Anje Jans'. Engelbert en Anje waren in 1669 gehuwd, de afkondigingen waren gedaan in de plaatsen waar ze vandaan kwamen, resp. Warffum en Westerdijkshorn, het huwelijk werd op 1 augustus voltrokken in Stitswerd, waar ze zich ongetwijfeld vestigden. Vandaar vertrokken ze in 1680 weer naar Westerdijkshorn, met een mooie attestatie. Betekent boudron: pelgrimsstaf?

¹¹ zie tekst boven. Mogelijk heeft hij in Leiden gestudeerd, en is dan afkomstig uit Moers, Duitsland waar hij in 1646 werd geboren volgens het Album Studiosorum.

Predikanten te Westerdijkshorn 1650 - 1686

- Johannes Schmaltzius 1650, vertrokken naar Tinallinge in 1652
- Nicolaus Barlinkhof 1653, vertrokken naar 't Oldebert in 1660
- Kasparus Sikman 1660, overleden in 1662
- Jacobus Treccius 1664, vertrokken naar UithuisterMeeden in 1670
- Johannes Blencke 1671, vertrokken naar Zuidwolde in 1673
- Gerhardus Huising¹² 1674, vertrokken naar Westerwijtwerd in 1686

De Acta Consistorij van de kerk te Onderwierum, 1667 - 1810

Acta Consistorij der 21 Julij 1667. Zo begint de opening van de aantekeningen van de kerkenraadshandelingen. Daarin zijn allerlei zaken opgenomen, zoals:

- verkiezingen en bevestigingen tot ouderling of diaken
- bevestiging van predikanten
- doen van belijdenis na onderwijs en onderzoekinge
- tot lidmaat aannemen met attestatie van een andere gemeente
- viering van H. Avondmaal, met opmerkingen over visitatie
- overlijden, meestal door toevoeging van obiit

Soms staat wat extra genoteerd, zoals iemands beroep (pottenbakker of schoenmaker), functie (wedman), plaats van herkomst, relatie (huisvrouw van, dienstknecht of meid van) of andere bijzonderheden (gewesen ouderling van Bedum, overkomende uit het pausdom). En bij de teksten over de in dienst treding van de predikanten staat een soort gebed toegevoegd. Er was een nauwe band tussen de gemeente van Onderwierum en de gemeente van Westerdijkshorn. Dat verklaart mogelijk de beschrijving in de aantekening betreffende de bevestiging van Antonius Oortman in 1676. Deze werd als beroepen predikant *solemnelyck* bevestigd *in en voor de gemeijnte tot ~~Westerdijcks~~ tot Onderwierum*. Bij deze bevestiging waren aanwezig predikanten uit Usquert, Bedum en Westerdijkshorn.

¹² Gerhardus Huising, hujus loci pastor, huwt op 14 juni 1674 met Engeltien Nannes.

Afbeelding van de kerk te Onderwierum

De periode van 1660 tot 1718 is wat onduidelijk ten aanzien van de ouderlingen. In 1681 worden Cornellis Jans en Jan Warners benoemd tot en bevestigd als ouderling. Omdat niet vermeld staat dat zij werden verkozen 'in plaats van' wordt de indruk gewekt dat toen voor het eerst ouderlingen werden aangesteld. Dat komt overeen met het begin van de Acta Consistorij in 1667, waar bij de benoeming van diaken Lue Cornelis ondertekend wordt met naar het lijkt de volledige kerkenraad, te weten predikant Boudron, en de diakenen Dirk Abels en Jan Meertens. Tussen de notitie in 1693 en 1718 zit 23 jaar. Mogelijk is niet alles opgeschreven of zijn boeken weggeraakt, danwel gecombineerd met Westerdijkshorn. Dat blijkt ook uit het feit dat in 1721 Theophilus Johannis¹³ wordt benoemd als diaken in plaats van Lue Mennes. Deze wordt hiervoor echter niet genoemd. Ook elders is een lacune te vinden. In 1763 wordt Sijmen Aljes benoemd in plaats van de overleden Pieter Wiltes. De benoeming van Pieter Wiltes staat echter niet vermeld, wel een eerdere ambtsperiode van hem van 1742 tot 1744. In de periode van 1718 - 1810 was er steeds één ouderling. Julle Sipkes, Rieder Martens, Jacob Tonnis, Sipke Julles, Sijmen Jans, Bonne Egberts, Wilte Pieters en Derk van der Tuuk. In deze periode van 82 jaar hadden in totaal 8 mannen het ambt van ouderling. Bij alle genoemde ouderlingen eindigde hun ambtsperiode door overlijden. Sipke Julles was maar liefst 26 jaar ouderling.

Diakenen waren in deze periode vaak met zijn tweeën. Driemaal wordt melding gemaakt van de specifieke taak boekhouden, Sipke Julles is in 1731 de eerste boekhouder. Zijn totale periode in het ambt voor de gemeente te Onderwierum besloeg 37 jaar. Daarmee overtrof hij zijn vader,

¹³ Uit GA 493.367: Families van Bolhuis, Arkema en van Zeeburgh te Warffum . Akte van verkoop door Theophilus Jannes, Claes Jansen en Anje Jannes aan Abel Eppo van Bolhuis van 2 jukken land in de Oostervolge Datering: 1717

die ongeveer 31 jaar in het ambt had gezeten. Afgezien van de 7 ‘magere jaren’ tussen 1724 en 1731 hadden vader en zoon vanaf 1693 tot en met 1768 mee het gezicht van de kerk te Onderwierum bepaald als diaken of ouderling.

In het navolgende overzicht staat in de eerste kolom de datum van bevestiging (bij sommigen is de datum van verkiezing een ander jaar), in de tweede kolom de naam van betrokkene, in de derde kolom de functie (ouderling of diaken), in de vierde kolom staat de datum uit dienst en de vijfde kolom de reden hiervan. Waar een * staat in de vierde kolom is de einddatum gekozen op grond van een benoeming tot diaken of ouderling op die datum. Het is echter ook zeer wel mogelijk dat ze eerder afgetreden waren en een tijd zonder functie waren geweest.

Lijst van kerkenraadsleden te Onderwierum

	Derck Abels ¹⁴	diaken	?	
	Jan Meertens ¹⁵	diaken	1672	
1667	Lue Cornelis	diaken	1670	overlijden
1670	Jan Warners ¹⁶	diaken	1681	ouderling
1672	Cornelis Jans ¹⁷	diaken	1681	ouderling
1681	Evert Jacobs ¹⁸	diaken	1686	wegens vertrek naar Carspel Bedum
	Cornellis Jans ¹⁹	ouderling		
	Jan Warners	ouderling	1693	overlijden
1686	Roelf Dercks ²⁰	diaken	1693	arme voorstander genoemd
1693	Teunnijs Dercks ²¹	diaken		
	Julle Sipkes	diaken	1718*	
1718	Julle Sipkes ²²	ouderling	1724	overlijden;

¹⁴ Geboren omstreeks 1630, gehuwd omstreeks 1659 met NN, kreeg vijf kinderen: Eelje, Egbert, Willem, Abel en Egbertje. zie [Reenders](#), daar ook doopdata. Egbertje huwt later met ouderling Reinder Martens (zie noot 12)

¹⁵ Mogelijk gehuwd in 1657 in Tinallinge

¹⁶ Jan Warners wordt in 1670 aangenomen als armvoogd; hij huwt 9 april 1673 de deugdzaame Marretien Everts, die 12 juni haar attestatie vanuit Stedum inlevert. Marretien Everts had op 3 september 1669 belijdenis gedaan te Stedum. Jan Warners wordt Mr oftewel meester genoemd. In 1693 wordt gemeld dat hij is overleden. Marretien hertrouwt op 9 juni 1695 met Lue Mennes uit Warffum. Het huwelijk vind in Warffum plaats. Lue Mennes deed belijdenis op 12 april 1661, hij is waarschijnlijk de zoon van Menne Lues en Grietjen Peters uit Warffum, hun huwelijk werd aldaar afgekondigd op 17 februari 1656. De bevestiging zal plaatsgevonden hebben in Westernieuland, waar Grietjen Peters vandaan kwam. Bij het huwelijk van Lue Mennes met de weduwe van Jan Warners is zijn vader in elk geval niet meer aanwezig, zijn moeder is op 16 juli 1671 te Warffum hertrouwt met Jacob Hijbels, afkomstig uit Usquert. Deze komt 21 januari 1672 in de gemeente te Warffum, met de toevoeging ‘huisman’. Schoenmaker Lue werd in 1696 lid van de gemeente te Warffum, in of kort voor 1721 is hij overleden (zie noot 11).

¹⁷ Het betreft hier Cornelis Jans Steendam, een voorvader

¹⁸ Belijdenis op 30 november 1670 te Onderwierum; Evert Jacobs uit Onderwierum huwt 25 mrt 1677 Martje Jeltens uit Adorp. Haar attestatie wordt ingeschreven op 15 juni. Evert heeft daarvoor op 30 november 1670 belijdenis gedaan van zijn geloof. Zie DTBL Onderwierum en Acta Consistorij bij Glas

¹⁹ Niet bekend of vermeld tot wanneer hij ouderling was, zijn overlijden zal kort voor 1705 geweest zijn.

²⁰ Roelf Dercks wordt 26 Febr 1675 na ondersoeking en onderwijsinge aangenomen als lid. Hij huwt vervolgens op 29 januari 1682 Aafke Roelfs, die eerder gehuwd was met Berent Benes. Zie DTBL Onderwierum, Den Braber

²¹ Op 23 decembr 1681 worden ‘na onderwijsinge en ondersouckinge Tonnis Derx, en Trijntje Jacobs echtelieden tot Onderwierum’ lid van de gemeente. Zijn aftreden is vóór 1713, dan is zijn vrouw namelijk weduwe. Op 18 Junij 1713 komt Grietje Jurrijens dienstmaegt van Teunnijs Dercks weduwe met attestatie van Groningen in de gemeente te Onderwierum. Het is zeer waarschijnlijk zijn zoon Jacob, genoemd naar zijn schoonvader, die later diaken wordt (noot 9)

²² Gehuwd met Trijntje dochter van Jacob Hillebrants. In de DTB staat bij 1684 dat ‘den 7 Decemb. met attestatie van Bedum de E. Julle Sipkes en Trijntje Jacobs echtelieden’ binnenkomen in de gemeente Onderwierum.

	Jacob Tonnis ²³	diaken	1731*	
1721	Theophilus Johannis ²⁴	diaken		ipv wijlen Lue Mennes ²⁵
1724	Riender Martens ²⁶	ouderling	1731	overlijden;
1731	Jacob Tonnis	ouderling	1742	overlijden
	Sipke Julles ²⁷	diaken	1742	boekhouder
	Jacob Egberts ²⁸	diaken	1744	
1742	Sipke Julles	ouderling	1768	overlijden
	Pieter Wiltes	diaken	1744	zie reenders
1744	Roelf Hindriks ²⁹	diaken	1749	boekhouder
	Sijmen Jans	diaken	1768*	
1749	Jacob Egberts	diaken	1771	
1763	Sijmen Aljes ³⁰	diaken	1773	benoemd ipv wijlen Pieter Wiltes ?
1768	Sijmen Jans ³¹	ouderling	1781	overlijden
1771	Auko van Marum ³²	diaken	1782	boekhouder
1773	Wilde Pieters ³³	diaken	1786	
1782	Albert Hindriks ³⁴	diaken	1788	

²³ Deed belijdenis op 8 maart 1717; waarschijnlijk zoon van Teunnijs Dercks (noot 7); gehuwd met Trijnje Luitjes op 16 maart 1725, afkomstig van Maarhuizen; zij doet op 17 juni 1725 belijdenis te Onderwierum;

²⁴ Hij deed op 19.9.1717 belijdenis; hij was gehuwd met dochter van Riender Martens, zie ook Reenders

²⁵ Op 8 maart 1696 werd 'Lue Mennes Schoemaecker na ondersouckinge' lid van de gemeente Onderwierum

²⁶ Hij wordt bij zijn verkiezing in 1724 'olderlinck' genoemd. Hij is gehuwd met Egbertje, een dochter van Derck Abels, de eerst vermelde diaken van Onderwierum. Ze werden op 7 maart 1690 belijdend lid van de gemeente. Reijnder Martens was landdagcomparant voor Onderwierum van 1709 tot 1731 en ouderling te Onderwierum van 1724 tot 1731. Hij kon niet schrijven maar toch is een soort handtekening van hem overgeleverd. Als ouderling ondertekende hij op 8 juni 1729 een "Acta Consistoria" van de kerk te Onderwierum (zie onderstaand). Predikant M. Antonides verklaart daarbij dat Riender Martens zelf met het merk heeft ondertekend. Bovenstaande tekst van site [Reenders](#).

*Dit merk heeft in mijn presentie
Riender Martens
M. Antonides. ouderling getogen*

²⁷ Doet 30 juni 1726 belijdenis

²⁸ Op 18 juni 1724 doet hij belijdenis te Onderwierum; op 26 juni 1763 doet Jantjen Hindriks, echtgenoot van Jacob Egberts, broer van Bonne, belijdenis. Er is nog een Jacob Egberts die op 7 mei 1750 te Noordwolde huwt met Geeske Tonjis; op 17 sept 1752 komt zijn vrouw Geeske Tonnijs met att van Noordwolde; zij deed op 13 maart 1746 belijdenis in Noordwolde; in 1756 vertrekt zij weer met att naar Noordwolde: 'Den 20 Junij Geeske Tonnijs, huisvrouw van Jacob Egberts, tot ons voor 4 jaren overgekomen met attestatie van Noordwolde, is wederom derwaarts vertrokken met attestatie'; deze Jacon en Geeske laten kinderen deopn in Noordwolde (1751 Ewolt), Onderwierum (1752 Hijke; 1755 Hijke; 1756 Egbert) en weer in Noorwolde (1757 Klaeske; 1758 Klaeske; 1762 Tonjis). In 1782 overlijdt Geeske.

²⁹ In de DTB Onderwierum wordt vermeld dat op 7 maart 1690 lid wordt van de gemeente 'Hindrijck Roelfs komende uijt het pausdom na belijdenis'. Mogelijk is dit zijn vader. Later staat vermeld dat in 1726 op 'Den 22 7br na onderwijsinge en belijdenisse Hindrik Roelfs Roelf Hindriks' belijdend lid worden. Een jaar later, in 1727, volgt zijn vrouw: 'Den 28 10br naonderwijsinge en belijdenisse Anje Jans Huisvrouwe van Roelf Hindriks

³⁰ In 1752, 'den 17 Septemb. met attestaten van Noordwolde Anje Egberts, huisvrouw van Sijmen Aljes'. 11 maart 1759 doet Sijmen Aljes belijdenis.

³¹ Van beroep meester schoenmaker, zie Reenders; op 12 september 1734 komt hij samen met zijn vrouw Stijnje Mennes met attestatie uit Warfhuizen. Op 9 december 1742 komt hij opnieuw samen met vrouw in de gemeente binnen, nu met attestatie uit Obergum. En op 4 oktober 1750 wordt gemeld dat 'na onderwijsinge en belijdenisse Martijen Hanssen huisvrouw van de Schoenmaker Mr. Sijmen Jans' lid wordt van de gemeente. Zij zijn gehuwd op 3 november 1748 te Onderwierum. Zij werd gedoopt op 9 maart 1727 te Obergum/Maarhuizen als dochter van Hans Harmens (Danhof) en Albertjen Reynolts. Ze krijgen drie kinderen, Hans, Aafke en Sijmen, alle drie gedoopt te Onderwierum. Zie verder de site van [Reenders](#).

³² Op 18 sept 1763 komt hij binnen met att van Groningen; op 17 sept 1769 doet zijn vrouw Catharina Velting belijdenis; bij hem staat vermeld dat hij in 1782 om ontheffing vroeg en deze kreeg

³³ Zie Reenders

³⁴ Hij is van beroep meester timmerman

	Bonne Egberts ³⁵	ouderling	1797	overlijden
1786	Willem Tonnis	diaken	1792	
1788	Riccirt Olgerts ³⁶	diaken	1798	overlijden
1793	Derk van der Tuuk ³⁷	diaken	1801	verkozen in dec 1792
1797	Wilde Pieters	ouderling	1804	overlijden
1799	Cornelis Monning	diaken	1807	verkozen in dec 1798
1801	Albert Hindriks	diaken	1804	verkozen in nov 1800
1804	Derk van der Tuuk	ouderling	1810	overlijden
1805	Reiner Egbers ³⁸	diaken	1810	verkozen in nov 1804
1807	Jan Roelfs	diaken		
1810	Gerard van der Tuuk ³⁹	diaken		
	Reiner Egbers	ouderling		

³⁵ Hij doet op 1 juni 1749 belijdenis te Onderwierum; op 26 juni 1763 doen 'de E. Antje Hanssen huisvrouw van Bonne Egberts, en de E. Jantjen Hindriks, huisvrouw van Jacob Egberts' belijdenis van hun geloof.

³⁶ Op 13 jan 1788 doet hij belijdenis te Onderwierum. Zie ook verderop over zijn graf.

³⁷ Komt op 12 juli 1789 met attestatie van Stitswerd

³⁸ Doet op 18 april 1802 belijdenis te Onderwierum

³⁹ Zie Reenders

Twee overdenkingen van Meinardus Antonides uit 1753

Onderstaande overdenkingen komen uit het boekje van Meinardus Antonides, *Schriftmatige verklaringe Over het Borgtogtig en Saligmakend Lyden, Kruisdoodt, en Begraaffnisse Van den Heere Jesus Christus*. Jurjen Spandaw, Groningen, 1753. Later opnieuw uitgegeven onder de titel: *Schriftmatige verklarin over het borgtogtelijk en zaligmakend lijden, den kruisdood en de begrafenis van den Heere Jesus Christus*. Voorgesteld in vijf en dertig leerredenen, doormengd met leerzame en praktikale aanmerkingen, en elke verhandeling besloten met eene ontdekkende en opwekkende toepassing, benevens beknopt verhoog van den staat van Christus verhooging uit Psalm 118: 22, 23. 'S-GRAVENHAGE, J. van Golverdinge, 1863. (24) 631 (1) blz. Geb. in org. halfleren band. 4o. SGT A154. Meinardus Antonides was in totaal 47 jaar predikant te Onderwierum van 1728 tot zijn emeritaat in 1775.

Wenen

„Gij dochters van Jeruzalem! Weent niet over Mij...”. Lukas 23:28

Sommigen van deze vrouwen zullen bewogen zijn geweest uit burgerlijk medelijden. Er zullen ook godvruchtigen bij zijn geweest, die weenden uit liefde en hoogachting over hun dierbare Meester. Zij beklagden Hem met woorden en bitter geweend, zij het uit zwakgelovige kleinmoedigheid. Zij wisten niet wat er van hun dierbare Heiland zou worden.

Hij, Die de blinden deed zien en de doven deed horen en de doden levend maakte, wordt hier onschuldig naar de wrede dood gesleept. O, meedogenloze krijgsknechten, zijn uw harten dan van staal of ijzer? Zal Hij, Die onze hoop en onze liefde is, gekruisigd worden? Zal dan onze verwachting ten enenmale worden afgesneden? Onder de dochters van dat ontaarde Jeruzalem had Jezus toch nog enkele gelovige liefhebbers van Zijn Naam. O, kinderen van God, als u dikwijls moedeloos neerzit en treurt en weent over de verberging van uw beminde Jezus, Hij zal Zich op Zijn tijd aan u openbaren. Waren Jezus' ontfermingen zo zeer ontstoken over die kleingelovige vrouwen te midden van Zijn zwaar lijden, hoe veel te meer zal Hij nu, daar Hij in heerlijkheid aan 's Vaders rechterhand zit, horen naar het zuchten van Zijn ellendigen. Als antwoord op de tranen van die vrouwen onderwijst Hij hen met de rechte stof waarover zij hadden te treuren. Hij geeft dit onderwijs door een bevel: „Weent niet over Mij, maar weent over uzelf.” Weent over uw zonden, waardoor Ik deze beker met gal moet drinken.

Duisternis

„En van de zesde ure aan werd er duisternis over de gehele aarde...”. Matthéüs 27:45

Van God verlaten te zijn, is een helse staat en Zijn toorn vanwege de zonden te voelen, is een helse pijn. Dat God van Hem geweken was, maakte koning Saul zo angstig. Hoewel de Heere Jezus nooit geheel, als in een staat van wanhoop, van God verlaten was, toch kermde Hij bitter hierover. Hoe klagen Gods kinderen dat de Heere hen verlaten heeft, terwijl dit maar een verberging is van Gods aangezicht. Die is voor een ogenblik. Ze is nauwelijks een schaduw van de verlating die Christus als Borg onderging, onder de vloek van de zonden waarvan Hij Zijn volk bevrijd heeft. O, bedenk wel ernstig, mijn onbekeerde medereiziger, wat voor klacht, verzaamd met wanhoop en godslastering, u zult uitbrullen in de eeuwigheid, wanneer u zonder hoop op de minste verlossing zult sterven. O, wat was de zonsverduistering bij Jezus' dood een verschrikkelijk teken van Gods toorn over de goddelozen. Het is een teken van de tijd dat u tot God zult roepen en Hij zal spotten wanneer uw angst komt. Maar nu biedt Hij nog deze Heiland aan in het Evangelie om uw Borg te willen zijn. Hij roept u toe: „Wendt u naar Mij toe en wordt behouden”. Gebruikt Gods Woord en bidt de Heere Jezus of Zijn Geest u met kracht mag

overtuigen van uw zonden en gevaar, opdat u heilbegerig als een ellendige in uzelf tot Hem de toevlucht mag nemen. Zegt Hij Zelf niet: „Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen?” Al zijn uw zonden groot en machtig, laat u niet afschrikken. Hij is machtiger.

Het kerkhof te Onderwierum

De kerk van Onderwierum staat er niet meer. Wat nog rest is een open plek, met her en der verspreid een aantal oude grafstenen. Hieronder wat foto's die een indruk kunnen geven van wat eens de begraafplaats was. En vervolgens wordt er aan enkele grafstenen, de tekst daarop en het verhaal erbij wat meer aandacht gegeven. Het gaat dan om de graven van Rikkert Olgerts en dat van zijn eerste vrouw Anje Jacobs en zijn tweede vrouw Magdalena van der Tuick, en de grafsteen van Regina Anna Robbé.

Het graf van Rikkert Olgerts

Rikkert werd gedoopt op 31 december 1742 in de gemeente van Oostwold, Hoge en Lagemeeden. Rikkert Olgerts is een zoon van Olgert Jans. Olgert Jans en Geertruit Allers, een uit *Zuithorn* afkomstige echtpaar, komt op 24 maart 1734 met attestatie over naar *de kerk van Oostwoldt, Lege en Hogemedes, tempore ministerii* [handtekening] *J. Voget*. Geertruit overlijdt en in 1740 hertrouwt

Olger met Jantien Rickers, weduwe van de schepper Jacob Hindriks van Aduard. Ze krijgen een zoon, noemen hem Riccert en laten hem dopen op 31 december 1742. Er is dan al een halfzus Grietje, en later worden nog gedoopt zijn jongere broers Pieter en Menne.

In de Groninger Courant van 7 januari 1785, en eveneens een week later, staat te lezen dat Rikkert Olgerts een boerenplaats met een vaste beklemming van 96 grazen land wil verkopen. De verkoop zal plaats vinden op 25 januari van dat jaar, om 6 uur, bij Anne Pieters, herbergier.

Op 13 januari 1788 wordt Rikkert Olchers na onderwijs en geloofsbelijdenis toegelaten tot het heilig avondmaal. Diezelfde dag worden ook Leendert van Leeuwen, Jacob Clasen en Geertruit Gooszen toegelaten tot het sacrament.

Al snel volgt ook actieve deelname aan de kerkenraad. In verband met het aftreden van meester timmerman Albert Hindriks vindt op 8 oktober 1788 een verkiezing plaats voor een nieuwe diaken. De keus valt op Rikkert Olgerts, die na *3 voorafgaande kerkelijke kondigingen bevestigd* wordt op *den 2 Nov. 1788*. Wie zaten er samen met Rikkert in de kerkenraad? Het grootste deel van zijn ambtstijd heeft Rikkert Olgerts doorgebracht met Bonne Egberts, die gedurende 15 jaar, van 1782 tot 1797, ouderling was. Naast Rikkert was verder diaken Willem Tonnis en vanaf 1793 met zijn zwager Derk van der Tuuk, een broer van zijn tweede vrouw. Rikkert was veearts, of zoals hij zichzelf noemt een 'paarde-doctor'. Zijn opleiding en kennis zet hij graag in om bijgeloof en vooroordelen te bestrijden. Daarin staat hij niet alleen. Ongeveer 20 inwoners uit Onderdendam verklaren hun steun wanneer hij in hun dorp onder grote belangstelling in het openbaar een paard vilt en via obductie uitleg geeft over de beginselen van

de anatomie. Om de onrust hierover die achteraf alsnog blijkt te bestaan de kop in te drukken, plaatsen ze een week later onderstaand bericht in de Groninger Courant:

ONDERDENDAM den 2 Februari 1796. De Burgeren van *Onderdendam* ten getale van plus minus 20 Persoonen, maken door dezen het Publyk bekend, dat zy geen zwaarigheid hebben gemaakt, om in bovengemelde Dorp, in byzyn van vele aanschouwers *een Paard te villen*, en het welk dadelyk door ondergetekende Paarde-Doctor is geopend, op welks verzoek dit is geplaatst; het oogmerk van ons Burgers is niets anders, als hier mede te tonen, als dat wy de bygelovige Vooroordelen, waar het mogelyk te doen ophouden. De nuttigheid en het voordeel hier van zal ieder onbevooroordeelt Ingezeten gaarne toestemmen.

RIKKERT OLGERS Doctor te Onderwierum

Rikkert zal zijn ambt als diaken precies tien jaar bekleden. Want op 6 november 1798 overlijdt Rikkert Olgerts, 56 jaar oud, en wordt begraven te Onderwierum. Zijn grafsteen is te vinden op het kerhof te Onderwierum.

De tekst op de steen is moeilijk te lezen, maar de beginregels zijn goed te ontcijferen. Tekst verder volgens Pathuis, GDW 3047:

*Anno 1798, den 6 november is
de eersaame RIKKERT OLGERTS
overleeden in het 56ste jaar zijnes
ouderdoms, in leven woonagtig
te ONDERWIERUM, wiens stoffelijk
deel alhier rust tot den dag der
algemeene opstandinge*

*Wel gij, o mens, die op mij treeden
Wilt dog bedenkenwel op heeden
Dat gij zoowel als ik een lyk
Wel haast zult worden mij gelyk
O zalig ik en gij na deesen
Die uit het graf weer wordt verreessen
Om namaals met den heer gelijk
Voor eeuwig te zijn in 't koninkrijk*

Direct na de kerstdagen van dat jaar wordt de deftige boerenplaats, alles nieuw betimmerd, met 103 grazen landboerderij in het openbaar ten huize van Jan Garms, Zylvester bode te Onderdendam, verkocht. De verkoop wordt aangekondigd in de Groninger Courant van 21 december 1798.

De Nagelaten Kinder van **RIKKERT** OLGERS, en Voorstanders over de minderjaarigen, gedenken op Donderdag zynde den 27 December 1798, 'savonds te 6 uur, ten huize van JAN GARMS Zylvester Boode tot *Onderdendam*, publiek te laten Verkoopen: Een deftige BOEREN PLAATS, bestaande in een Binnenhuis, Keuken, Middelhuis en twee Kelders, Put en Regenbak, en een groote Vriesse Schuur, alles nieuw betimmerd, met de VASTE BEKLEMMINGE van 103 Grazen LAND, staande en gelegen tot *Onderwierum* aan de Heere weg, doende Jaarlyks tot een vaste Huure een somma van 236 guld. 8 stuiv. en een kinnigje Roode Boter, breder in de Koep-Conditiën gespecificeert, dewelke zullen zyn te lezen drie dagen voor de Verkoop, ten huize voornom.

Vanwege het overlijden van Rikkert Olgerts worden nieuwe verkiezingen gehouden: *Den 2 dec. is in plaats van wijlen Riccart Olgers uit een drietal verkosen tot diaken Cornelis Monning en na drie voorafgaande kerkelijke kondiging bevestigd den 13 Jan. 1799.*

Grafstenen van Anje Jacobs en Magdalena van der Tuuk, echtgenotes van Rikkert Olgers
 Rikkert Olgers is van beroep landbouwer, en gehuwd met Anje Jacobs. Ze laten in Onderwierum hun kinderen dopen. Jantjen wordt gedoopt 14 februari 1773, Janna op 6 november 1774, Olgert 19 september 1776, Grietje 13 december 1778 en Jakomina 12 november 1780. Later laat Rikkert Olgerts samen met Magdalena van der Tuuk op 19 november 1786 nog een zoon dopen, genaamd Olchert. Rikkert Olgers wordt later bij het overlijden van dochter Jantje in 1827 met de achternaam Clevering aanguid.

Ook het graf van Anje Jacobs is te vinden in Onderwierum, zie afbeelding. Tekst via Pathuis, GDW 3042.

Anno 1783, den 20 november, is de eerbare Anje Jacobs, de huisvrouw van de D.E. Rikkert Olgers, woonachtig tot Onderwierum, in het 32ste jaar haares ouderdomsin den Heere overleeden, verwagtede een zalige opstandinge alleen door Jesum Christum

Al die den Heere vreesen

En zyn geboden doen

Die zullen by Hem weezen

En spannen met Hem de kroon

Magdalena van der Tuick, gedoopt op 24 februari 1754 te Menkeweer, overleden 30 december 1786 te Onderwierum, was een dochter van Gerhardus van der Tuick en Zwaantje Derks Bonthuis. Zij huwde 12 januari 1783 met Tyme Sypkens (overleden 1784) en hertrouwde op 29 januari 1786 met Rikkert Olgers. (Uit grafschriften in Stad en Lande, geen foto van steen):
Anno 1786 den 30 December is de Eerbare Magdalena van der Tuuk, Huisvrouw van de Eersame Rikkert Olgers, woonachtig te Onderwierum in het 32ste jaars haars ouderdoms overleden, verwagtede een zalige opstanding alleen door Jesus Christus.

Zie verder <http://members.lycos.nl/hovingvandertuuk/generatie05.htm>

Het graf van Regina Anna Robbé

Volgens de overlijdensverklaring opgemaakt bij de gemeente Bedum, aktenummer 59, werd Regina Anna geboren te Steenwijk in Overijssel als dochter van Frans Pieter Robbé en Catharina Alida Kiers. Ze huwde op 10 april 1815 te Vollenhove met de 30 jarige Johan Christoffer Beeler, die griffier was bij het kantongerecht. Hij kwam uit Deventer en was een zoon van Johan Christoffer Beeler en Gardina van Voorst.

Op haar grafsteen of gedenksteen staat:

*Gedenkteeken
ter eere Mevrouw
REGINA ANNA BEELER
geboren ROBBÉ den
26 juli 1849 in den
ouderdom van ruim
62 jaren overleden
opgericht door hare
kinderen*

De familie wordt zwaar getroffen. Want overlijdensakte nummer 60 van de gemeente Bedum, direkt volgend op de vorige akte, vermeld dat Johan Christoffer Gerrardus Beeler op 27 juli 1849 is overleden, op de leeftijd van 30 jaar. Het is haar zoon en het is een dag na het overlijden van zijn moeder. Op 28 juli 1849 kan dan ook aangifte gedaan worden van zowel het overlijden van moeder als van haar zoon.

Westerdijkshorn, een zuster gemeente

Nog in de 16e eeuw sprak men over de "Walfriedus", of "Wolfriedusdijk", eerst veel later omgezet in "Wolddijk". In de "hoek" of "horn" van de dijk ter hoogte van Bedum ontstond een gehucht, Westerdijkshorn. In de twaalfde eeuw werd er op een aan de zuidkant van het gehucht opgeworpen wierde een kerkje gesticht. Het maakte Westerdijkshorn tot een kerkdorp met een eigen kerkelijke gemeente. Van de kerk is helaas geen afbeelding bewaart gebleven, terwijl ook elke beschrijving ervan ontbreekt. Aangenomen mag worden, dat er weinig verschil in bouw en grootte zal hebben bestaan met het uit dezelfde tijd daterende kerkje van het nabijgelegen Onderwierum en waarvan wel een tekening bekend is. Overleden dorpelingen werden in de "heilige grond" rond de kerk ter aarde besteld.

Zo ontstond het kerkhof, waarop in de zuidwesthoek in de 15e eeuw een vrijstaande klokketoren werd gebouwd. Op de nog in de tegenwoordige toren hangende oude luidklok - in de laatste oorlog door de bezetters weggehaald, maar na de bevrijding uit Duitsland teruggebracht - komt de volgende inscriptie voor: "Die collatooren van Westerdijkshorn hebben my doen gieten door Wilh. Jakobus de Vrij Anno 1658 als Peter Klaessens en Jacob Boelens Kerkvoogden waren. Groningae J. Leeuwe Collator F. Wilkens Collator A. Veeleker Collator C. Sieman Pastoor".

Wel een aanwijzing, dat het Westerdijkshorn in deze jaren goed ging. De thans nog op het kerkhofje voorkomende grafzerken, waaronder een enkele uit de 17e eeuw - een aantal is ook gebruikt voor "looppad" naar de naast liggende boerderij - laten duidelijk plaats en omvang van de kerk zien. Bij het aanleggen van aardgasbuizen naar deze boerderij stootte men enkele jaren geleden op meerdere plaatsen op de fundamenteën van kerk en/of toren.

Het *Gedenboek van stad en lande* uit 1792 van de Appingedammer predikant Heino Hermannus Brucherus, waarin een opsomming voorkomt van de predikanten uit deze streken sinds de eerste Provinciale Synode der Hervormde kerk van 1595 in Groningen, vermeldt ook hoe de vroegere priester Macarius Lunseman tot 1620 als *Leeraar* in Westerdijkshorn stond. De volgende dertig jaar wordt de kerkdienst er verzorgd door de predikant van Onderwierum, waarmee het ook één kerkelijke gemeente vormt. Tot 1686 is Westerdijkshorn dan weer een zelfstandige gemeente met een eigen voorganger. Dan beginnen kennelijk de nadagen voor het dorp te naderen. De bevolking neemt in aantal af en het kerkbezoek houdt daarmee gelijke tred.

Gedurende heel de 18e eeuw is Westerdijkshorn kerkelijk verbonden met de kerkgemeenschap van Onderwierum. Wel komt haar predikant voor het leiden van de kerkdienst naar Westerdijkshorn, maar als dat de moeite niet meer loont, moeten de kerkgangers naar Onderwierum trekken. De kerk is buiten gebruik - alleen de doop- en trouwplechtigheden vinden er tot haar verdwijnen in nog plaats - en zij vervalt meer en meer. In 1802 wordt tot afbraak besloten, naar het in de volksmond heet om te voorkomen, dat de in aantal toenemende "Mennonieten" uit de omgeving er voor hun diensten beslag op zouden gaan leggen. Het kerkhof blijft in gebruik en de luidklok in de gespaard gebleven toren doet daarbij regelmatig dienst.

In 1829 gaat het gehucht Westerdijkshorn tot de ingestelde gemeente Bedum behoren, ook kerkelijk. Onderwierum - in z'n eenzaamheid ook een vervallen grootheid geworden - telt nog slechts enkele boerderijen en een op instorten staande pastorie. De bouwvallige kerk wordt in 1841 gesloopt. Over Westerdijkshorn zegt de Encyclopedie van Van der Aa in 1849: "Het dorp telt twintig huizen met tachtig inwoners. De kerk is voor weinige jaren en wel voor 1802 afgebroken. De korte stompe toren met oude klok, het kerkhof, de pastorij en een welgestelde diakonie zijn er nog aanwezig". Uit vrijwel dezelfde tijd: "Westerdijkshorn was oudtijds eene

kerkgemeente op zichzelf, doch is de kerk voor omstreeks veertig jaren gesloopt. In de laatste jaren was die kerkgemeente met de kerkelijke Gemeente in Onderwierum".